

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΔΕΚΑΤΟ ΤΜΗΜΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του την 24^η Ιουνίου 2025, με την ακόλουθη σύνθεση: Ευαγγελία-Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Δεκάτου Τμήματος, Αργυρώ Μαυρομάτη και Ευθύμιος Καρβέλης, Σύμβουλοι, Αθανασία Σιδηροπούλου και Βασίλειος Λιακόπουλος (εισηγητής), Πάρεδροι, οι οποίοι μετέχουν με συμβουλευτική ψήφο.

Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας: Παραστάθηκε η Αντεπίτροπος της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, Ευαγγελία Σεραφή, ως νόμιμη αναπληρωτής του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας, ο οποίος είχε κώλυμα.

Γραμματέας: Μαρία Φορτσερά, υπάλληλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Για να δικάσει την από 17.1.2025 (ΑΒΔ .../17.1.2025) έφεση του ... του ..., με ΑΦΜ ..., κατοίκου Θεσσαλονίκης (οδός ..., αρ. ...), ο οποίος παραστάθηκε διά δηλώσεως, του άρθρου 231 παρ. 1 του ν. 4700/2020, του πληρεξουσίου δικηγόρου του Κωνσταντίνου Φινοκαλιώτη (ΑΜ ΔΣΘ ...),

Κατά του Ελληνικού Δημοσίου, νομίμως εκπροσωπούμενου από τον Υπουργό Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε διά της Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Σταυρούλας Θεοδωρακοπούλου (ΑΜ ΝΣΚ ...).

Με την έφεση αυτή ζητείται η ακύρωση της ... ΕΞ 2024/13.11.2024 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης του Γενικού Γραμματέα Διαχείρισης Τομεακών Προγραμμάτων ΕΤΠΑ, ΤΑ και ΕΚΤ του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Την Δικαστική Πληρεξούσια του Ελληνικού Δημοσίου, η οποία ζήτησε την απόρριψη της έφεσης καθώς και προθεσμία για να καταθέσει υπόμνημα, η οποία και της δόθηκε μέχρι την Τρίτη 1^η Ιουλίου 2025.

Την Αντεπίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, η οποία πρότεινε την απόρριψη της έφεσης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το Δικαστήριο συνήλθε σε σώμα στις 2 Οκτωβρίου 2025, με την παρουσία των ως άνω μελών του και της Γραμματέως του.

Αφού άκουσε την εισήγηση του Παρέδρου Βασιλείου Λιακόπουλου

Μελέτησε τα στοιχεία του φακέλου

Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο και αποφάσισε τα ακόλουθα:

1. Με την υπό κρίση έφεση, για την οποία καταβλήθηκε το νόμιμο παράβολο (βλ. το ... ηλεκτρονικό παράβολο της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης), όπως αυτή αναπτύσσεται με το από 31.3.2025 νομίμως κατατεθέν υπόμνημα και αντικρούεται με το από 27.6.2025 νομίμως κατατεθέν υπόμνημα του Ελληνικού Δημοσίου καθώς και τις ... ΕΞ/6.5.2025 απόψεις της Προϊσταμένης της ΕΥΔ του προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, ζητείται παραδεκτώς η ακύρωση της ... ΕΞ 2024/13.11.2024 απόφασης του Γενικού Γραμματέα Διαχείρισης Τομεακών Προγραμμάτων ΕΤΠΑ, ΤΑ και ΕΚΤ του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, με την οποία επιβλήθηκε σε βάρος του εκκαλούντος δημοσιονομική διόρθωση με ανάκτηση ποσού 18.024,48 ευρώ πλέον τόκων ποσού 1.586,84 ευρώ, που φέρεται ότι καταβλήθηκε σε αυτόν αχρεωστήτως, ως οικονομική ενίσχυση, στο πλαίσιο της ενταχθείσας στην Δράση «Ενίσχυση της Αυτοαπασχόλησης Πτυχιούχων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης» του ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ) πράξης με κωδικό ΟΠΣ 5010195 και κωδικό ΠΣΚΕ Ν1ΠΤ-13480, η οποία συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους, μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ).

2. Το νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει τη χρηματοδοτική συνεισφορά του ΕΚΤ, κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020, μέσω επιχειρησιακών προγραμμάτων, όπως το ανωτέρω ΕΠΑνΕΚ, θεσπίζεται με τον Κανονισμό (ΕΕ) 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013 (ΕΛ 20.12.2013) και συμπληρώνεται με τον Κανονισμό ΕΕ αριθ. 1304/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17 Δεκεμβρίου 2013 (ΕΛ 20.12.2013), για το ΕΚΤ. Ειδικότερα, στους ως άνω Κανονισμούς προβλέπεται ένα σύστημα χρηματοδοτήσεων που παρέχεται από το ΕΚΤ για την υλοποίηση συγκεκριμένων δράσεων («πράξεων»), που επιλέγονται με βάση συγκεκριμένα, προκαθορισμένα, κριτήρια από την οικεία εθνική διαχειριστική αρχή. Στόχος των χρηματοδοτήσεων αυτών είναι να διασφαλίζεται ότι οι «πράξεις» που επιλέγονται, συμβάλλουν, μεταξύ άλλων, στην επίτευξη των ειδικών στόχων και αποτελεσμάτων των «προτεραιοτήτων» κάθε Ταμείου όπως το ΕΚΤ και στην υλοποίηση εν γένει της αναπτυξιακής στρατηγικής, που καθορίζεται μέσω του οικείου επιχειρησιακού προγράμματος, στο οποίο εντάσσονται (αρ. 2 παρ. 1, 6 και 9, αρ. 6, αρ 125 παρ. 3 και 4 του Καν. 1303/2013).

Καθιερώνεται με τον τρόπο αυτό, η «αρχή της συμβατότητας» των πράξεων, σύμφωνα με την οποία κάθε πράξη πρέπει να υλοποιείται σε συμφωνία με το εφαρμοστέο ενωσιακό και το σχετικό με την εφαρμογή του εθνικό δίκαιο καθώς και τους όρους που διασφαλίζουν την αποτελεσματική υλοποίηση της ενωσιακής πολιτικής και των «προτεραιοτήτων» κάθε Ταμείου, όπως το ΕΚΤ. Με το ως άνω νομικό πλαίσιο θεσπίζεται, μεταξύ άλλων, ένα αποκεντρωμένο σύστημα, σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη έχουν την πρωταρχική ευθύνη για την υλοποίηση, τη διαχείριση και τον έλεγχο των συγχρηματοδοτούμενων από τα ευρωπαϊκά κονδύλια πράξεων. Στο πλαίσιο αυτό τα κράτη μέλη υποχρεούνται να προλαμβάνουν, διαπιστώνουν και διορθώνουν τις παρατυπίες σε περίπτωση δε που διαπιστωθεί τυχόν παρατυπία, να προβαίνουν στις απαραίτητες δημοσιονομικές διορθώσεις, οι οποίες συνίστανται στην ακύρωση του συνόλου ή μέρους της δημόσιας συνεισφοράς σε μια πράξη ή επιχειρησιακό πρόγραμμα, ανακτώντας τυχόν καταβεβλημένα ποσά (βλ. απόφ. Δέκατο Τμ. 861/2025).

3. Η αρμοδιότητα του εθνικού νομοθέτη πραγματώνεται στην ελληνική έννομη τάξη με το ν. 4270/2014 «Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ) - δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις» (Α' 143/28.06.2014), και το ν. 4314/2014 «Α) Για τη διαχείριση, τον έλεγχο και την εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2014-2020, Β) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/17 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 2012 (ΕΕ L 156/16.6.2012) στο ελληνικό δίκαιο, τροποποίηση του ν. 3419/2005 (Α' 297) και άλλες διατάξεις» (Α', 265). Κατ' εξουσιοδότηση ιδίως των άρθρων 8, 9, 10, 21, 22, 33, 55 και 58 παρ. 4 αυτού εκδόθηκε η κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και Οικονομικών 126829/ΕΥΘΥ 1217/8.12.2015 (Β', 2784) που αφορά στο σύστημα και τις διαδικασίες της δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών από πόρους του κρατικού προϋπολογισμού για την υλοποίηση προγραμμάτων συγχρηματοδοτούμενων στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020, η οποία είναι εφαρμοστέα εν προκειμένω.

4. Ως «παρατυπία» ορίζεται «κάθε παράβαση του ενωσιακού ή του σχετικού με την εφαρμογή του εθνικού δικαίου, η οποία προκύπτει από πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα που εμπλέκεται στην εφαρμογή και η οποία ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει τον προϋπολογισμό της Ένωσης, με καταλογισμό αδικαιολόγητης δαπάνης (...)» (βλ. άρθρα 2 περ. 36 του Καν. 1303/2013 και 3 περ. 19 του ν. 4314/2014). Συνεπώς η ύπαρξη παρατυπίας προϋποθέτει, μεταξύ άλλων: α) τη διαπίστωση παραβίασης του δικαίου της Ένωσης ή του εφαρμοστέου εθνικού, β) να οφείλεται η παράβαση αυτή σε πράξη ή παράλειψη ενός «οικονομικού φορέα», δηλαδή οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου λαμβάνει μέρος στην υλοποίηση της συνδρομής των Ταμείων, ανεξαρτήτως εάν είναι και «δικαιούχος» της Πράξης, με εξαίρεση τα κράτη μέλη κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας, γ) την ύπαρξη πραγματικής ή δυνητικής ζημίας του προϋπολογισμού της Ένωσης χωρίς να απαιτείται να αποδεικνύεται η ύπαρξη συγκεκριμένης οικονομικής επίπτωσης. Αρκεί το ενδεχόμενο να έχει η διαπιστωθείσα παραβίαση του δικαίου της Ένωσης ή του εφαρμοστέου εθνικού

δικαίου επιπτώσεις εις βάρος του προϋπολογισμού του οικείου Ταμείου (βλ. απόφ. Δέκατο Τμ. 861/2025 και εκεί μνημονευόμενη ενωσιακή νομολογία).

5. Στη περίπτωση διαπίστωσης παρατυπίας η έκδοση της απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης και τυχόν ανάκτησης εκδίδεται κατά δεσμία αρμοδιότητα του αρμοδίου οργάνου και δεν καταλείπεται διακριτική ευχέρεια στις αρμόδιες εθνικές αρχές στην αναζήτηση των κοινοτικών πόρων που καταβλήθηκαν αχρεώστητα ή παράνομα εξαιτίας της παρατυπίας αυτής. Περαιτέρω, για τον υπολογισμό του ύψους της δημοσιονομικής διόρθωσης (αρ. 143 Καν. 1303/2013, αρ. 9 ως άνω ΚΥΑ) και με την προϋπόθεση ότι πρόκειται για μεμονωμένη και όχι συστηματική παρατυπία, όταν η οικεία εθνική αρχή καλείται να προσδιορίσει το ποσό προς επιβολή, οφείλει να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας, κατά τρόπο ώστε το ποσό του οποίου ζητείται η επιστροφή να μην είναι δυσαναλόγως υψηλό σε σχέση με τις διαπραχθείσες παρατυπίες. Στη περίπτωση αυτή προβαίνει υποχρεωτικά, σε κατά περίπτωση εξέταση, λαμβάνοντας, κάθε φορά, υπόψη της, ως κριτήρια, τη φύση της διαπιστωθείσας παρατυπίας, τη σοβαρότητά της και την οικονομική ζημία την οποία προκάλεσε ή μπορούσε να προκαλέσει στο οικείο Ταμείο καθώς και όλες τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υπόθεσης, που αφορούν σε ένα από τα προαναφερόμενα κριτήρια. Επισημαίνεται ότι η υποχρέωση επιστροφής οφέλους που αποκτήθηκε αδικαιολογήτως δια της διάπραξης παρατυπίας δεν συνιστά κύρωση, αλλά συνέπεια της διαπιστώσεως ότι δεν συνέτρεχαν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για τη λήψη του δοθέντος ότι αυτό αποκτήθηκε χωρίς νόμιμη αιτία και κατά συνέπεια η απόδειξη οιασδήποτε προθέσεως ή αμέλειας δεν είναι αναγκαία για την ύπαρξη τέτοιας παρατυπίας (βλ. απόφ. Δέκατο Τμ. 861/2025 και εκεί μνημονευόμενη ενωσιακή και εθνική νομολογία).

6. Κατ'εξουσιοδότηση του άρθρου 47 του ως άνω ν. 4314/2014 εκδόθηκε η 668/148/A2/11.2.2016 απόφαση του υφυπουργού Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού με θέμα «Πρόσκληση υποβολής αιτήσεων χρηματοδότησης επιχειρηματικών σχεδίων στη Δράση 'Ενίσχυση της Αυτοαπασχόλησης Πτυχιούχων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης' του ΕΠ 'Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία (ΕΠΑνΕΚ)', ΕΣΠΑ 2014 – 2020» (βλ. την

ισχύουσα κατά τον κρίσιμο χρόνο διάπραξης της παρατυπίας 8^η τροποποίηση της εν λόγω απόφασης με ΑΔΑ: ΩΜΛΥ46ΜΤΛΡ-ΜΜ2). Με την απόφαση αυτή ορίστηκε η διαδικασία αξιολόγησης των δυνητικών δικαιούχων πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με στόχο την ένταξή τους στην κρίσιμη δράση για την έναρξη/υποστήριξη της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας συναφούς με την ειδικότητά τους σε αυτοτελή επαγγελματικό χώρο. Στο πλαίσιο της Δράσης ενισχύονται επιχειρηματικά σχέδια συνολικού προϋπολογισμού από 5.000 έως 25.000 ευρώ. Η δράση στοχεύει στη μείωση της ανεργίας και την ενίσχυση της αυτοαπασχόλησης των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε αντικείμενο συναφές με την ειδικότητά τους καθώς και στην ενίσχυση της απασχόλησης με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (άρθρο Ι.1.2 της υ.α.). Η ως άνω δράση υλοποιείται από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία (ΕΥΔ ΕΠΑνΕΚ) και τον Ενδιάμεσο Φορέα (εν προκειμένω ανατέθηκαν καθήκοντα άσκησης Ενδιάμεσου Φορέα -ΕΦ- με την 3505/815/Α1/30.6.2016 -Β', 2143- απόφαση του Υφυπουργού Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, στον ΕΦΕΠΑΕ).

Στην κρίσιμη ως άνω υ.α., η οποία ορίζει το δεσμευτικό για τους συμμετέχοντες στην δράση δικαιούχους της ενίσχυσης καθεστώ, ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα: «(...). Ι.1.14.2 ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ. Οι δικαιούχοι των οποίων επενδύσεις θα υπαχθούν στο παρόν πρόγραμμα κρατικής ενίσχυσης, μετά την ένταξή τους και για δύο (2) έτη μετά από την τελική πληρωμή της δημόσιας δαπάνης και με κύρωση την υποχρέωση επιστροφής της συνεισφοράς, πλέον τόκων και μέχρι πλήρους εξοφλήσεως, θα πρέπει σύμφωνα και με το άρθρο 71 του Κανονισμού 1303/2013 να τηρούν τις παρακάτω ειδικότερες υποχρεώσεις: (...) γ. να μην διακόπτουν την επένδυση, εκτός αν συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας στις περιπτώσεις αυτές απαιτείται ενημέρωση του ΕΦ (...) Ι.1.14.3 ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΡΗΣΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ. Η ΕΥΔ ΕΠΑΝΕΚ στο πλαίσιο της υποχρέωσής της για τη διασφάλιση της τήρησης της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης των πόρων του προγράμματος και της ασκούμενης από αυτήν εποπτείας σε πράξεις κρατικών ενισχύσεων για τις οποίες έχει οριστεί ΕΦ, αλλά και ο ΕΦ στο πλαίσιο της σχετικής

πράξης ορισμού του, αναλαμβάνουν όλες τις ενέργειες οι οποίες απαιτούνται για την παρακολούθηση της τήρησης των υποχρεώσεων των δικαιούχων για τρία έτη από την τελική πληρωμή της δημόσιας δαπάνης. (...) I.1.14.4 ΕΠΙΒΟΛΗ ΚΥΡΩΣΕΩΝ. Σε περίπτωση μη τήρησης των υποχρεώσεων των δικαιούχων, εφαρμόζονται οι προβλεπόμενες από τους όρους της απόφασης χρηματοδότησης – ένταξης και την Πρόσκληση της Δράσης κυρώσεις. (...) Αναφορικά με την τήρηση των μακροχρόνιων υποχρεώσεων, η ΕΥΔ ΕΠΑνΕΚ/ΕΦ συντάσσει ετήσιο πρόγραμμα επαληθεύσεων και ενημερώνει τους Δικαιούχους που έχουν συμπεριληφθεί σε αυτό να υποβάλουν τα κατά περίπτωση απαιτούμενα αποδεικτικά έγγραφα για την επαλήθευση της τήρησης των μακροχρόνιων υποχρεώσεών τους. Στην περίπτωση που κατά την επαλήθευση διαπιστώνεται παρατυπία λόγω μη τήρησης των μακροχρόνιων υποχρεώσεων, χωρίς να υπάρχει πλέον η δυνατότητα τήρησης των υποχρεώσεων αυτών, αυτή αναφέρεται στην Έκθεση Επαλήθευσης που συμπληρώνεται από την ΕΥΔ ΕΠΑνΕΚ/ΕΦ με κατάλληλη τεκμηρίωση και αναφορά των διατάξεων που παραβιάστηκαν. Αν προτείνεται δημοσιονομική διόρθωση και ανάκτηση των ποσών που έχουν καταβληθεί αχρεωστήτως ή παρανόμως, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 33 του ν. 4314/2014, το ύψος της δημοσιονομικής διόρθωσης και τα προς ανάκτηση ποσά, είναι αναλογικά προς την περίοδο για την οποία δεν εκπληρώθηκαν οι απαιτήσεις. (...)».

7. Από το προπαρατεθέν, δεσμευτικό για τον δικαιούχο οικονομικής ενίσχυσης καθεστώ, συνάγεται ότι ο τελευταίος υπέχει την υποχρέωση για δύο έτη μετά από την τελική πληρωμή της δημόσιας δαπάνης και με κύρωση την υποχρέωση επιστροφής της συνεισφοράς, πλέον τόκων και μέχρι πλήρους εξόφλησης, να μην διακόπτει την παραγωγική του δραστηριότητα (ενισχυθείσα επένδυση), εκτός αν συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας για τους οποίους έχει ενημερώσει σχετικά τον οικείο ΕΦ. Σε αντίθετη περίπτωση, υποχρεούται σε επιστροφή της ληφθείσας ενίσχυσης και δη αναλογικά προς την περίοδο κατά την οποία δεν υπήρξε εκπλήρωση της προαναφερθείσας διετούς μακροχρόνιας υποχρέωσής του.

8. Στην προκειμένη περίπτωση, από τη συνεκτίμηση όλων ανεξαιρέτως των στοιχείων του φακέλου της υπόθεσης, προκύπτουν τα αναφερόμενα στην σκέψη 9 που ακολουθεί.

9. Το επενδυτικό σχέδιο του εκκαλούντος, πτυχιούχου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εντάχθηκε στην κρίσιμη Δράση «Ενίσχυση της Αυτοαπασχόλησης Πτυχιούχων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης» (κωδικός ΟΠΣ ΕΣΠΑ ... και κωδικός έργου ΠΣΚΕ ...) του ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ) με την .../.../Α2/12.4.2017 απόφαση της Ειδικής Γραμματέως Διαχείρισης Τομεακών ΕΠ του ΕΤΠΑ και ΤΑ (βλ. και τροποποίηση αυτής με την .../23.1.2024 όμοια απόφαση). Η δημόσια δαπάνη αυτού ορίστηκε στο ποσό των 21.784,55 ευρώ. Κατόπιν ολοκλήρωσης του φυσικού και οικονομικού αντικείμενου της Πράξης και λήψης της οικονομικής ενίσχυσης, με την από 23.4.2020 βεβαίωση ολοκλήρωσης έργου του αρμόδιου κατά τα προαναφερθέντα ΕΦ (ΕΦΕΠΑΕ), ο εκκαλών ενημερώθηκε ότι ολοκληρώθηκε το φυσικό και οικονομικό αντικείμενο του έργου και ότι από την ημερομηνία αποπληρωμής (23.4.2020) εκκινούν οι μακροχρόνιες υποχρεώσεις αυτού, στις οποίες συγκαταλέγεται, σύμφωνα με τα εκτεθέντα στην σκέψη 7, η υποχρέωση μη διακοπής της παραγωγικής του δραστηριότητας για 2 έτη από την ημερομηνία αποπληρωμής. Σύμφωνα με το περιεχόμενο του επενδυτικού του σχεδίου, ο εκκαλών έκανε έναρξη εργασιών λογιστή στις 4.5.2016, εργασίες τις οποίες διέκοψε στις 27.8.2020 (βλ. σχετικά την .../27.8.2020 βεβαίωση διακοπής εργασιών φυσικού προσώπου επιτηδευματία της Δ.Ο.Υ. Ζ' Θεσσαλονίκης).

Στο πλαίσιο μεταγενέστερου ελέγχου τήρησης μακροχρόνιων υποχρεώσεων, με το Ν1ΠΤ-.../6.12.2021 του ΕΦ, ο εκκαλών ενημερώθηκε ότι το ΑΦΜ της επιχείρησής του δεν βρέθηκε ενεργό, ότι κατά τούτο παρέβη την μακροχρόνια υποχρέωσή του για παραγωγική λειτουργία τουλάχιστον για 2 έτη μετά την αποπληρωμή της ενίσχυσης και κλήθηκε να επιστρέψει μέρος της ληφθείσας ενίσχυσης, ποσού 18.024,48 ευρώ, το οποίο αντιστοιχεί στο χρονικό διάστημα μη παραγωγικής λειτουργίας της επιχείρησής του και είναι αναλογικό προς την περίοδο που δεν εκπλήρωσε τις μακροχρόνιες υποχρεώσεις του σύμφωνα με το πρόγραμμα. Ο εκκαλών υπέβαλε τις από 20.12.2021 αντιρρήσεις του, οι

οποίες απερρίφθησαν με το Ν1ΠΤ-.../18.1.2022 έγγραφο του ΕΦ, σε συνέχεια του οποίου εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης με αιτιολογία ταυτόσημη με την περιλαμβανόμενη στο ως άνω Ν1ΠΤ-.../6.12.2021 έγγραφο του ΕΦ.

10. Ήδη με τον πρώτο λόγο έφεσης προβάλλεται ότι η διακοπή της λειτουργίας της επιχείρησης του εκκαλούντος οφείλεται σε λόγους ανωτέρας βίας και ειδικότερα στην εκδήλωση της πανδημίας Covid-19. Συγκεκριμένα, από τις 13.3.2020 οπότε και επιβλήθηκαν σταδιακά τα μέτρα για την προσωρινή λειτουργία των επιχειρήσεων, μέχρι και την πρώτη μερική άρση τους στις 4.5.2020, κατά τους ισχυρισμούς του εκκαλούντος, το γραφείο του τυπικά παρέμεινε υποχρεωτικά κλειστό για το κοινό και η εργασία γινόταν εξ αποστάσεως αποκλειστικά και κατά το δυνατό. Ακόμη, όμως και μετά τις 4.5.2020 εξαιτίας της μικρής επιφάνειας του γραφείου του (15,5 τ.μ.) και της εφαρμογής μέτρων κοινωνικής αποστασιοποίησης (ελάχιστη αναλογία 1 ατόμου ανά 10 τ.μ., χρήση μάσκας) κατέστη εξαιρετικά δυσχερής η υποδοχή πελατών, περαιτέρω, δε, η αναστολή των εργασιών της επιχείρησής του κατά την πρώτη φάση και η υπολειτουργία της κατά την επόμενη περίοδο οδήγησε σε ελαχιστοποίηση των ακαθάριστων εσόδων σε σημείο ώστε οριακά να καλύπτουν τις λειτουργικές του δαπάνες.

11. Όπως προεκτέθηκε, στο εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο (άρθρο I.1.14.2 κρίσιμης Πρόσκλησης, βλ. ανωτέρω σκ. 6) για τη χορήγηση στον εκκαλούντα της επίμαχης ενίσχυσης, προβλεπόταν η δυνατότητα επίκλησης ανωτέρας βίας, η οποία απηχεί γενική αρχή του ενωσιακού δικαίου κοινή στις έννομες τάξεις των κρατών-μελών (βλ. απόφ. Δέκατο Τμ. 1651/2024, σκ. 33), προς δικαιολόγηση της αναστολής εκπλήρωσης των ανειλημμένων υποχρεώσεών του, υπό τον όρο, όμως, τήρησης της οριζόμενης διαδικασίας, η οποία περιλαμβάνει την ενημέρωση του ΕΦ. Διασφαλίζεται δε, με την πρόβλεψη της ανωτέρω διαδικασίας, η επίκαιρη γνωστοποίηση του προβλήματος που παρουσιάστηκε κατά την εκτέλεση της επενδυτικής πρότασης, ώστε να κριθεί έγκαιρα η δυνατότητα τυχόν υλοποίησης αυτής με σχετική τροποποίησή της (βλ. άρθρο I.1.12.1 και I.1.12.2 της

Πρόσκλησης), αλλά και η αποτροπή της καταχρηστικής επίκλησης ανωτέρας βίας ως λόγο απαλλαγής του λήπτη της ενίσχυσης από τις υποχρεώσεις του.

Εν προκειμένω, από το σύνολο των στοιχείων που συγκροτούν το πραγματικό της ένδικης υπόθεσης δεν προκύπτει, ούτε εξάλλου ο εκκαλών επικαλείται, ότι τηρήθηκε η ως άνω διαδικασία γνωστοποίησης στον ΕΦ, των επικαλούμενων με την κρινόμενη έφεση λόγων ανωτέρας βίας που τον εμπόδιζαν να ανταποκριθεί στις μακροχρόνιες υποχρεώσεις που είχε αναλάβει. Επομένως, προεχόντως για τον λόγο αυτόν, δεν μπορούν να γίνουν δεκτοί οι επικαλούμενοι λόγοι ανωτέρας βίας, για την απαλλαγή του εκκαλούντος από την υποχρέωση τήρησης των μακροχρόνιων υποχρεώσεών του και δεν πάσχει, κατά τούτο, το αιτιολογικό έρεισμα της επιβολής με την προσβαλλόμενη Πράξη της ένδικης δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης. Ανεξαρτήτως, των ανωτέρω, ενόψει του ότι κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας η εργασία του εκκαλούντος θα μπορούσε να διεξαχθεί εν μέρει και εξ αποστάσεως - γεγονός το οποίο, ο εκκαλών συνομολογεί με την έφεσή του - καθώς και το ότι ακόμα και κατά τα επικληθέντα έτη της πανδημίας η επιχείρηση του εκκαλούντος παρουσίαζε έσοδα, λαμβανομένου υπόψη και του γεγονότος ότι ο εκκαλών, όπως συνομολόγησε με τις ανωτέρω αντιρρήσεις του, σε χρονικό διάστημα εγγύτατο προς την διακοπή εργασιών (27.8.2020) ενημερώθηκε (βλ. το από 24.7.2020 έγγραφο του Τμήματος Β΄ Της Διεύθυνσης Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού της ΑΑΔΕ) ότι διορίστηκε σε προσωποπαγή θέση δοκίμου δημοσίου υπαλλήλου του κλάδου ΠΕ Εφοριακών, δεν αιτιολογείται με επάρκεια η αιτιώδης σύνδεση της οριστικής διακοπής των εργασιών του εκκαλούντος με τον επικληθέντα λόγο ανωτέρας βίας. Τούτο το συμπέρασμα, άλλωστε, επιρρωνύεται και από το γεγονός ότι κατά τα κοινώς γνωστά το μεν κατά την κρίσιμη περίοδο της πανδημίας εφαρμόστηκαν μέτρα στήριξης των επιχειρήσεων, το δε υπήρξε σταδιακή αποκλιμάκωση των μέτρων αναστολής εργασίας και των κανόνων κοινωνικής αποστασιοποίησης.

12. Με τον δεύτερο λόγο έφεσης προβάλλεται ότι λόγω της υλοποίησης των βασικών απαιτήσεων του έργου, βάσει της τελικής πιστοποίησης της 31^{ης}/3/2020 και μέχρι την τελική εκταμίευση στις 23-4-2020 πλέον ενός μέρους των μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων του μέχρι τις 27-8-2020 (ημερομηνία διακοπής

της επιχείρησής του), η απαίτηση για επιστροφή της ενίσχυσης αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας.

13. Ο λόγος αυτός παρίσταται αβάσιμος, δοθέντος ότι η μη επίτευξη των στόχων της δράσης, ήτοι της μείωσης της ανεργίας και της ενίσχυσης της αυτοαπασχόλησης των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε αντικείμενο συναφές με την ειδικότητά τους καθώς και της ενίσχυσης της απασχόλησης με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, δικαιολογεί απολύτως την επιστροφή της συγκεκριμένης ενίσχυσης, (μέρος της καταβληθείσας) η οποία παρίσταται προεχόντως αναλογική, καθόσον αντιστοιχεί αποκλειστικά στην χρονική περίοδο μη τήρησης των μακροχρόνιων υποχρεώσεων του εκκαλούντος, σύμφωνα και με τις προβλέψεις της κρίσιμης πρόσκλησης κατά τα εκτεθέντα στην σκέψη 6 της παρούσας.

14. Κατ'ακολουθίαν των ανωτέρω, εφόσον δεν προβάλλεται άλλος λόγος έφεσης, η ένδικη έφεση πρέπει, κατά παραδοχή και των περιεχόμενων στο υπόμνημα του Ελληνικού Δημοσίου ισχυρισμών, να απορριφθεί, να διαταχθεί η κατάπτωση του νομίμως κατατεθέντος υπέρ του Δημοσίου παραβόλου της έφεσης, κατ'εκτίμηση, δε, των περιστάσεων (βλ. άρθρο 314 παρ. 3 του ν. 4700/2020) να απαλλαγεί ο εκκαλών από τα δικαστικά έξοδα του Ελληνικού Δημοσίου.

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την έφεση.

Διατάσσει την κατάπτωση του υπέρ του Δημοσίου κατατεθέντος παραβόλου της έφεσης.

Απαλλάσσει τον εκκαλούντα από τα δικαστικά έξοδα του αντιδίκου.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα, στις 2 Οκτωβρίου 2025.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ-ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΥΛΟΥΜΠΗ

Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΠΑΡΕΔΡΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΜΑΡΙΑ ΦΟΡΤΣΕΡΑ

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριο του Δικαστηρίου
στις 6 Νοεμβρίου 2025.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ-ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΥΛΟΥΜΠΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΜΑΡΙΑ ΦΟΡΤΣΕΡΑ